

Sygn. akt **III AUa 1990/14**

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 września 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Wiesława Stachowiak /spr./

Sędziowie: SSA Iwona Niewiadowska-Patzer

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans

Protokolant: st. insp. sąd. Dorota Cieślik

po rozpoznaniu w dniu 19 sierpnia 2015 r. w Poznaniu

sprawy **C. J. (1)**

przeciwko **Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego P. Terenowa w R.**

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników

na skutek apelacji C. J. (1)

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 6 sierpnia 2014 r. sygn. akt VIII U 1887/14

zmienia zaskarżony wyrok i poprzedzającą go decyzję i stwierdza, że nie ustało ubezpieczenie społeczne rolników w zakresie ubezpieczenia emerytalno-rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego dla C. J. (1) od dnia 1 lipca 2004 r.

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Wiesława Stachowiak	SSA Iwona Niewiadowska-Patzer
-------------------------------------	-------------------------	-------------------------------

UZASADNIENIE

Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego decyzją z 28 lutego 2014 roku znak (...), na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 1 oraz art. 3a ust. 2 pkt 2, art. 4 ust. 2 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników, stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników C. J. (1) w zakresie:

- ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego od 1 lipca 2004 roku,
- ubezpieczenia emerytalno-rentowego od 1 lipca 2004 roku,

W uzasadnieniu decyzji wskazano, że w związku ze zmianą ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników obowiązującej od 2 maja 2004 roku odwołująca została wyłączona z ubezpieczenia rolniczego z tytułu zatrudnienia w wymiarze 1/2 etatu.

C. J. (1) złożyła odwołanie od decyzji, wnosząc o jej zmianę i stwierdzenie, że podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz ubezpieczenia emerytalno-rentowego od 1 lipca 2004 roku.

Odwołująca podniosła, że organ rentowy zaniechał spoczywającego na nim obowiązku informacyjnego, nie powiadamiając jej o zmianie przepisów w zakresie łączenia zatrudnienia z pracą w gospodarstwie rolnym.

Sąd Okręgowy Sąd Pracy i ubezpieczeń Społecznych w Poznaniu wyrokiem z 6 sierpnia 2014 roku w sprawie VIII U. 1887/14 oddalił odwołanie.

Sąd I instancji ustalił następujący stan faktyczny:

C. J. (1) od 1 czerwca 1979 roku podlega na mocy ustawy ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa o powierzchni 5,9238 ha fizycznego, co stanowi 4,0574 ha przeliczeniowego.

S. J., mąż odwołującej prowadził od 1 czerwca 1979 roku wspólnie z żoną gospodarstwo rolne, wobec czego podlegał z tego tytułu ubezpieczeniu społecznemu rolników. Decyzją z 6 stycznia 1997 roku mąż odwołującej, w związku z podjęciem pracy, został wyłączony z ubezpieczenia społecznego rolników od 2 września 1996 roku.

W lutym 2013 roku odwołująca zgłosiła do ubezpieczenia społecznego rolników swoją synową, K. J. (1). W złożonym na tą okoliczność zgłoszeniu w rubryce nr (...) C. J. (1) nie wskazała by podlegała innemu ubezpieczeniu społecznemu.

Decyzją z 22 lutego 2013 roku pozwany stwierdził podleganie K. J. (1) ubezpieczeniu społecznemu rolników od 16 lutego 2013 roku oraz obowiązek odwołującej opłacania składek z tego tytułu. Adresatem decyzji była C. J. (1).

W związku z przeprowadzoną w roku 2014 weryfikacją okresów podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz ubezpieczeniu zdrowotnemu pozwany ujawnił, że jak wynika z informacji uzyskanych z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych :

- C. J. (1) od 31 grudnia 1998 roku do nadal podlega ubezpieczeniu z tytułu zatrudnienia,
- K. J. (1) od 1 lutego 2012 roku do nadal podlega ubezpieczeniu z tytułu zatrudnienia.

W odpowiedzi na wezwanie Kasy Rolniczego Ubezpieczeni Społeczny P. Terenowa w W. w lutym 2014 roku zostały nadesłane następujące dokumenty :

- świadectwo pracy dotyczące zatrudnienia K. J. (1) na pełen etat w okresie od 1 listopada 2006 roku do 15 lutego 2013 roku,
- umowy o pracę na 1/4 etatu zawierane przez odwołującą z firmą (...) s.c. T. i J. M. (następnie (...) Sp. jawna J. i T. M.) w okresach od 2 do 31 stycznia 1998 roku, od 1 lutego do 30 kwietnia 1998 roku i 2 na czas nieokreślony od 1 maja 1998 roku.

Odwołująca zanim zatrudniła się na 1/4 etatu uzyskała ustną informację od pracownicy KRUS K. w przedmiocie kolizji ubezpieczeń. Została poinformowana, że praca na umowę o pracę w wymiarze poniżej 1/4 etatu nie powoduje ustania ubezpieczenia społecznego rolników z tytułu prowadzenia działalności rolniczej. Podczas tej wizyty odwołująca poinformowała ustnie nieznanego jej pracownika KRUS, że podjęła zatrudnienie. Później o fakcie zatrudnienia nie informowała KRUS. Z tytułu zatrudnienia na umowę o pracę odprowadzono składki na ubezpieczenie społeczne do ZUS.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych poinformował odwołującą o tym, że podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu zatrudnienia i że są gromadzone na jej koncie środki z tego tytułu.

W związku z nowelizacją dokonaną ustawą z 2 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw KRUS prowadził kampanię informacyjną. W lipcu 2004 roku wysyłano do płatników ubezpieczenia społecznego rolników informację o zmianach, jak i o wpływie zatrudnienia na podleganie ubezpieczeniu w KRUS.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd I instancji wskazał, że poza sporem było, iż C. J. (1) z racji prowadzenia gospodarstwa rolnego z dniem 1 czerwca 1979 roku zaczęła podlegać przepisom ustawy z 27 października 1977 roku o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, po czym ustawy z 14 grudnia 1982 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, a od 1 stycznia 1991 roku przepisom ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników. Nie było kwestionowane i to, że odwołująca jest zatrudniona na 1/4 etatu od 2 stycznia 1998 roku.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy powalał treść przepisów art. 3 ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników, oraz z art. 6 pkt 13 i art. 7 ust. 1 tej ustawy w brzmieniu obowiązującym przed nowelizacją, dokonaną ustawą z 2 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw jak i pierwotnie, jak również art. 3a ust 1 ustawy w brzmieniu obowiązującym do 1 października 2009 roku.

Nadto Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 8 ust. 1, art. 11 ust. 1 oraz art. 12 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych

Co do zasady, jak wskazał Sąd I instancji, obowiązek ubezpieczeń społecznych wynikający z powszechnego systemu ubezpieczeń społecznych, uregulowanego ustawą z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych, wyłącza obowiązek ubezpieczenia uregulowany w ustawie z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W sprawach podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu oraz ustania tego ubezpieczenia, a także wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenie decyzje wydaje Prezes Kasy (art. 36 ust. 1 pkt 1 cyt. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników). Co istotne, decyzje te mają wyłącznie charakter deklaratoryjny, czyli stwierdzający, a nie konstytutywny - tworzący. Nadto, na podstawie art. 62 ust 1 pkt 4 ustawy, Kasa prowadzi działalność w zakresie informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy oraz propagowania działalności Kasy.

Jak wynika z wyżej cytowanych przepisów podstawowym warunkiem jaki należy spełnić, aby móc skorzystać z rolniczego ubezpieczenia społecznego z mocy ustawy jest bycie rolnikiem posiadającym gospodarstwo służące prowadzeniu działalności rolniczej o obszarze powyżej 1 ha przeliczeniowego. Jednocześnie nie można jednak podlegać innemu ubezpieczeniu społecznemu (np. z tytułu zatrudnienia). O ile do 1 maja 2004 roku istotny był także wymiar czasu pracy (1/2 etatu), to po zmianie przepisów z 2 maja 2004 roku świadczenie pracy w oparciu o umowę o pracę także w niepełnym wymiarze czasu pracy skutkuje tym, że taki pracownik - rolnik przestaje podlegać z mocy prawa ubezpieczeniu społecznemu w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego a podlega wyłącznie powszechnemu ubezpieczeniu społecznemu w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych. Takie rolnicze ubezpieczenie społeczne ustawało wówczas z końcem kwartału, w którym wystąpiły okoliczności uzasadniające ustanie podlegania Kasie.

W konsekwencji powyższego, zasadnie w ocenie Sądu Okręgowego, organ rentowy przyjął, że skoro C. J. (1) w maju 2004 roku, jak i w kolejnych miesiącach i latach, kontynuowała świadczenie pracy w oparciu o umowę o pracę, to tym samym nie mogła dalej podlegać ubezpieczeniu jako rolnik. Kwestia zarówno opłacania składek i ich przyjmowania - rozliczania przez Kasę, braku wydania stosownej decyzji o wyłączeniu z ubezpieczeń przez pozwanego,

a nawet wielkość dochodu uzyskiwanego z tytułu zatrudnienia i z tytułu pracy na roli, nie mają wpływu na możliwość dalszego podlegania odwołującej ubezpieczeniu w Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Owo podleganie ubezpieczeniu rolniczemu ustalo przy tym z końcem kwartału w którym nastąpiła przedmiotowa zmiana przepisów, czyli z końcem czerwca 2004 roku.

Sąd I instancji podkreślił jako istotne, że ustawa z 2 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników ... nie zawiera żadnych odrębnych przepisów dotyczących osób, które pozostawały w zatrudnieniu w dniu jej wejścia w życie a z uwagi na jego wymiar - mogłyby być nadal ubezpieczonymi w Kasie. Jej przepisy regulują bowiem jedynie sytuację osób, które w dniu jej wejścia w życie prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą (art. 5), czy też prowadzą działy specjalne (art. 6). Tym samym nie zawiera żadnych wyłączeń - możliwości kontynuowania ubezpieczenia w KRUS osób, które w czasie jej wejścia w życie pozostawały, jak odwołująca, w zatrudnieniu.

Sąd Okręgowy odniósł się nadto do argumentacji odwołującej, zgodnie z którą w razie niedopełnienia obowiązku informacyjnego przez organ rentowy, przewidzianego w art. 62 ust 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ubezpieczony - w tym i ona - nie jest zobowiązany do respektowania zmieniających się przepisów, wprowadzone zmiany nie mają tym samym do niej zastosowania. Zdaniem Sądu Okręgowego, ponieważ zarówno objęcie rolniczym ubezpieczeniem społecznym, jak i ustanie podlegania temu ubezpieczeniu następowało - w sytuacji odwołującej - z mocy prawa, to ewentualne jej niedoinformowanie nie może skutkować tym, że pomimo zmiany przepisów po 30 czerwca 2004 roku nadal podlegałaby ubezpieczeniu rolniczemu. Dochodzi tu bowiem do kolizji dwóch obowiązków: z jednej strony informowania przez organ administracji ubezpieczonych o okolicznościach faktycznych i prawnych, które mogą mieć wpływ na ustalenie ich praw i obowiązków, szerzej wyrażonego w art. 9 k.p.a. a z drugiej przestrzegania prawa. Pierwszeństwo należy przyznać w takiej sytuacji obowiązkowi przestrzegania prawa, bez którego funkcjonowanie systemu prawnego było by niemożliwe.

Sąd I instancji zaznaczył ponadto, że organ nie posiadał żadnych informacji - dokumentów odnośnie pozostawania odwołującej w innym ubezpieczeniu społecznym. Jak ustalono na podstawie jedynie zeznań odwołującej, poinformowała ona ustnie, jeden raz, nieznanego jej pracownika KRUS, że ma zamiar podjąć zatrudnienie. Miało to miejsce przed 2 stycznia 1998 roku, a więc na 6 lat przed wprowadzeniem przedmiotowej zmiany przepisów.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy wskazał, że KRUS prowadził kampanię informacyjną, przekazując w lipcu 2004 roku płatnikom ubezpieczenia społecznego rolników informację o zmianach ustawy. Istnieje więc w ocenie Sądu I instancji duża szansa, iż informacja o zmianach dotarła także do odwołującej, która była wówczas płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne rolników. Takie postępowanie należy uznać za wystarczające - przedmiotowy przepis nie może być bowiem rozumiany jako obowiązek indywidualnego pouczenia rolnika o każdej zmianie ustawy. Jednocześnie nawet gdyby do odwołującej nie dotarła informacja o zmianie przepisów, nie można czynić dla niej wyłomu z powszechnie obowiązujących przepisów. Z mocy powszechnej regulacji (ustawy zmieniającej) wobec C. J. (1) nastąpił określony skutek materialno prawny w postaci ustania jej ubezpieczenia społecznego rolników, a zaskarżona decyzja - jakkolwiek wydana po 10 latach - to jedynie potwierdziła ten skutek. Skutek ten nastąpił z mocy prawa i żadne działanie odwołującej (poza rozwiązaniem stosunku pracy) nie mogło go zniweczyć. Takie rozwiązanie umowy o pracę może jednak nastąpić na przyszłość a nie z mocą wsteczną a tym samym nie można obecnie przyjąć założenia, że odwołująca nie pozostawała w zatrudnieniu w okresie od maja 2004 roku do dnia wydania zaskarżonej decyzji, a w konsekwencji zmienić decyzję o podleganiu ubezpieczeniu w KRUS.

Sąd I instancji uznał również, że nie ma możliwości przywrócenia terminu - tak jak to się mogło dzieć zgodnie z linią orzecznictwa Sądu Najwyższego w odniesieniu do osób, które w chwili wejścia przedmiotowych zmian przepisów w maju 2004 roku prowadząc pozarolniczą działalność gospodarczą i chcąc pozostać w ubezpieczeniu jako rolnicy winny złożyć stosowne oświadczenia o wyborze ubezpieczenia czy też dokumenty na okoliczność wykazania wielkości należnego podatku.

Konkluzji powyższych rozważań nie zmienia także i to, że wyłączenie odwołującej z podlegania ubezpieczeniom społecznym jako rolnika rzutuje na możliwość przejścia przez nią na emeryturę rolniczą przy obniżonym wieku przewidzianą w art. 19 ust. 2 cyt. ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Odwołująca zaskarżyła wyrok w całości, składając apelację.

Apelująca zarzuciła sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zabranego w sprawie materiału dowodowego polegającą na przyjęciu, że odwołująca została skutecznie poinformowana o zmianach przepisów, a także o konieczności poinformowania organu rentowego o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i zmianach tych okoliczności, że organ rentowy nie posiadał informacji odnośnie pozostawiania odwołującej w innym ubezpieczeniu społecznym, a także, że w lutym 2013 roku odwołująca nie poinformowała organu rentowego o podleganiu innemu ubezpieczeniu społecznemu, podczas gdy:

- dowodem kampanii informacyjnej oraz rzeczywistego, skutecznego poinformowania odwołującej o zmianach przepisów, nie może być kserokopia pisma wysłanego odwołującej w czerwcu 2014 roku, to jest po 10 latach od zmiany przepisów, ponieważ pismo to nie zawiera daty sporządzenia, organu sporządzającego, nie jest podpisane, zawiera nieczytelne notatki w górnym rogu oraz nie jest poświadczane za zgodność z oryginałem,

- dowodem kampanii informacyjnej oraz rzeczywistego, skutecznego poinformowania odwołującej się o zmianach przepisów, nie mogą być twierdzenia o wysianiu informacji korespondencją zwykłą, która nie dotarła do odwołującej się, albowiem list zwykły nie stanowi dowodu doręczenia, a tym samym dowodu skutecznego poinformowania odwołującej o zmianach w prawie,

- organ rentowy posiadał informację o pozostawianiu odwołującej w innym ubezpieczeniu, albowiem odwołująca poinformowała pracownika KRUS O/K. o zatrudnieniu, z czego ów pracownik sporządził notatkę na piśmie,

- w lutym 2013 roku odwołująca nie miała żadnego wpływu na treść zgłoszenia do KRUS K. J. (1), albowiem to pracownik KRUS wypełniał automatycznie wszystkie rubryki tegoż zgłoszenia i odwołująca nic nie wiedziała, że pracownik KRUS niejako za nią, bez jej wiedzy i zgody wpisał, iż nie podlega ona innemu ubezpieczeniu społecznemu,

co w konsekwencji prowadzi do naruszenia prawa materialnego, tj. art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników w zw. z art. 2 Konstytucji RP poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że organ rentowy skutecznie poinformował odwołującą o zmianie przepisów dotyczących ubezpieczenia społecznego rolników, a także o konieczności poinformowania organu rentowego o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i zmianach tych okoliczności.

Apelująca wniosła o:

- uzupełniające jej przesłuchanie w charakterze strony, na okoliczność sporządzenia przez pracownika organu rentowego notatki w przedmiocie podjęcia zatrudnienia przez odwołującą, braku skutecznego poinformowania odwołującej o istotnych zmianach w przepisach,

- zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie odwołania i ustalenie, że odwołująca podlegała ubezpieczeniu społecznemu rolników w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego od 1 lipca 2004 roku oraz ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu od 1 lipca 2004 roku, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania i orzeczenie przez ten Sąd o kosztach postępowania odwoławczego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja zasługiwała na uwzględnienie.

Odwołująca w uzasadnieniu środka zaskarżenia podniosła m.in., że jej niewiedza co do zmiany zasad podlegania ubezpieczeniu rolniczemu nie była wynikiem niedbałości o własne sprawy, skoro organ rentowy nie podjął w jej przypadku skutecznej aktywności, aby pouczyć odwołującą o zmienionych postanowieniach ustawy, a próbował zrobić to dopiero po 10 latach, w czasie trwania procesu, wysyłając odwołującej w czerwcu 2014 roku kserokopię pisma w tym przedmiocie.

Zdaniem skarżącej, ustanowienie obowiązku informacyjnego, równocześnie ze zmianą zasad ubezpieczenia jasno wskazuje, że ubezpieczonym powinna być po 2 maja 2004 roku udzielona informacja o zmienionych przepisach oraz o skutkach z tym związanych. Brak takiej informacji nie może prowadzić do pozbawienia odwołującej rolniczego tytułu ubezpieczenia, skoro na przestrzeni 10 lat to prowadzenie gospodarstwa rolnego stanowiło jej główne źródło utrzymania i zarobkowania, a dalej - tytuł ubezpieczenia.

Sąd II instancji uznał, że skarżąca przedstawiła w apelacji stanowisko w wielu punktach słuszne, choć zaznaczyć należało, że zarzuty dotyczące błędnych ustaleń faktycznych w istocie dotyczą oceny prawnej całokształtu stanu faktycznego sprawy.

Z okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia wskazać w tym miejscu należało, że Sąd Okręgowy przyjął, iż odwołująca ustanie poinformowała pracownika KRUS o podjęciu zatrudnienia, przed jego rozpoczęciem. W późniejszym okresie odwołująca nie przekazywała ponownie informacji o zatrudnieniu.

Ponadto Sąd I Instancji ustalił, że KRUS w 2004 roku przeprowadził kampanię informacyjną o zmianach w przepisach o ubezpieczeniach społecznych rolników, m. in. wysyłając (jako korespondencję zwykłą) do ubezpieczonych ulotki informacyjne.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 ustawy z 20 grudnia 1990 roku o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym do 1 maja 2004 roku, ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
  - 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1
- jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty.

Przepis art. 6 pkt 13 tej ustawy do 1 maja 2004 roku stanowił, że ilekroć jest niej mowa o osobie podlegającej innemu ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się osobę będącą pracownikiem zatrudnionym w wymiarze czasu nie niższym niż połowa wymiaru obowiązującego w danym zawodzie albo objętą innymi przepisami o ubezpieczeniu społecznym lub o zaopatrzeniu emerytalnym.

Po nowelizacji dokonanej ustawą z 2 kwietnia 2004 roku o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw, art. 7 ust 1 otrzymał następujące brzmienie: ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy:

- 1) rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny,
- 2) domownik rolnika, o którym mowa w pkt 1

- jeżeli ten rolnik lub domownik nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie lub nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie ma ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych.

Natomiast zgodnie z art. 6 pkt 13 w nowym brzmieniu, ilekroć w ustawie jest mowa o osobie podlegającej innemu ubezpieczeniu społecznemu - rozumie się osobę podlegającą obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych lub objętą przepisami o zaopatrzeniu emerytalnym.

W myśl art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 11 ust. 1, zart. 12 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, chorobowemu, wypadkowemu, podlegają osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są pracownikami. Zgodnie z art. 8 ust. 1 cyt. ustawy za pracownika uważa się osobę pozostającą w stosunku pracy. Ustawa systemowa nie zawiera ani nigdy nie zawierała warunku dotyczącego wymiaru czasu pracy.

W sprawach podlegania rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu oraz ustania tego ubezpieczenia, a także wysokości należności z tytułu składek na ubezpieczenie decyzje wydaje Prezes Kasy (art. 36 ust. 1 pkt 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników).

Z art. 62 ust. 1 pkt 4 wynika, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego prowadzi działalność w zakresie informowania ubezpieczonych i świadczeniobiorców o prawach i obowiązkach wynikających z ustawy oraz propagowania działalności Kasy.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy, ubezpieczeniu podlega się z mocy ustawy albo na wniosek.

Opierając się na powyższych regulacjach Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczenie społeczne rolnicze odwołującej ustało od 1 lipca 2004 roku, niezależnie m.in. od faktu, że przez kolejne 10 lat opłacała ona z tego tytułu należne składki. Pozwany nie posiadał przecież dokumentów dotyczących zatrudnienia odwołującej. O tej okoliczności poinformowała ona KRUS tylko raz, w 1998 roku. Sąd I instancji uznał jednocześnie, że z dużym prawdopodobieństwem odwołująca miała możliwość zapoznania się z nowym stanem prawnym obowiązującym od 2 maja 2004 roku, w wyniku akcji informacyjnej przeprowadzonej na ten temat przez KRUS.

Sąd Apelacyjny w wyniku kontroli instancyjnej orzeczenia uznał, że wyrok Sądu I instancji należało zmienić, ponieważ powyższe okoliczności zostały przez Sąd potraktowane niewspółmiernie.

W pierwszej kolejności w realiach niniejszej sprawy nie było podstaw aby uznać, że organ rentowy w stosunku do odwołującej wywiązał się z obowiązku o którym mowa w art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Sąd Najwyższy w wyroku z 13 listopada 2014 roku w sprawie I UK. 117/14 wskazał, że ze względu na konieczną aktywność ubezpieczonych zamierzających pozostać w ubezpieczeniu rolniczym według nowych zasad (obowiązujących od 2 maja 2004 roku), obowiązek przewidziany w art. 62 ust. 1 pkt 4 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników wymagał wypełnienia. W przepisie tym na Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nałożony został nowy obowiązek "informowania ubezpieczonych w sprawach dotyczących objęcia ubezpieczeniem oraz składek na to ubezpieczenie". Ustanowienie obowiązku informacyjnego, równoczesne ze zmianą zasad ubezpieczenia polegającą na wprowadzaniu racjonalnego, szczelnego mechanizmu podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników przez osoby, dla których działalność rolnicza nie stanowi głównego źródła utrzymania, jasno wskazuje, że ubezpieczonym powinna być po dniu 2 maja 2004 roku udzielona informacja o treści nowych przepisów. Chodzi o obowiązek informacyjny wprowadzony do istniejącego między Kasą a rolnikami stosunku ubezpieczenia społecznego, spełniający standard traktowania pozostających w ubezpieczeniu rolników zgodnie z zasadą zaufania obywateli do Państwa i stanowionego przez nie prawa

W nieco innym stanie faktycznym, ale również mającym związek z nowelizacją ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników z 2004 roku, Sąd Najwyższy uznał, że ogólnikowe i w istocie rzeczy oczywiście ułomne pouczenia

skarżącej, dla której działalność rolnicza stanowi główne źródło utrzymania, o obowiązku informowania KRUS "bez wezwania o okolicznościach mających wpływ na podleganie ubezpieczeniu i o zmianach tych okoliczności", lub że "ubezpieczenie społeczne rolników ustaje ostatniego dnia kwartału, w którym ustały ustawowe warunki podlegania temu ubezpieczeniu", nie zawierały wystarczająco identyfikowalnej, ale wręcz żadnej informacji o warunkach kontynuowania ubezpieczenia rolniczego w razie zbiegu z ubezpieczeniem społecznym z tytułu podjęcia pozarolniczej działalności, której skarżąca nie uzyskała wskutek zawinienia organów publicznych (samorządowych, CEIDG) ani od organów rentowych (wyrok z 20 marca 2013 roku w sprawie I UK. 556/12).

Wobec powyższego, istnienie szansy, jak przyjął Sąd I instancji, iżby odwołująca została poinformowana o dotyczących jej bezpośrednio zmianach w prawie, nie może być równoznaczne z wypełnieniem przez KRUS obowiązku informacyjnego.

W cytowanym wyroku w sprawie I UK. 117/14 Sąd Najwyższy wskazał także, że wykładania prawa nie powinna ograniczać się do gramatycznego brzmienia regulacji zawartych w ustawach rządzących ubezpieczeniem społecznym rolników, ale wymaga zastosowania reguł interpretacji celowościowo-systemowej, z uwzględnieniem konstytucyjnej cechy proporcjonalności, która w razie ewidentnego zawinienia organów publicznych wyklucza pozbawienie skarżącego rolniczego tytułu ubezpieczeń społecznych.

Celem nowelizacji dokonanej ustawą z 2 kwietnia 2004 roku była racjonalizacja zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Ustawodawca dążył do uszczelnienia systemu przez ograniczenie dostępności do niego osób, dla których działalność rolnicza i praca w gospodarstwie rolnym nie stanowiła jedyne czy głównego źródła utrzymania. W związku z tym rolnikom prowadzącym równoległe działalność rolniczą i gospodarczą ograniczono możliwości wyboru między ubezpieczeniem w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych i Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (uzasadnienie projektu ustawy, druk sejmowy nr 1489/IV). Zamierzeniem ustawodawcy nie było więc stworzenie możliwości wyboru między różnymi systemami ubezpieczenia społecznego lecz ustalenie, czy wobec zmiany zasad podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, rolnik prowadzący jednocześnie pozarolniczą działalność gospodarczą, podlegający w dniu wejścia w życie ustawy nowelizującej ubezpieczeniu w KRUS, może być nadal objęty rolniczym ubezpieczeniem społecznym.

Podkreślić trzeba, że ustawodawca przyjął niekwestionowane założenie, że dla osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników to działalność rolnicza powinna stanowić podstawowe źródło dochodu, natomiast pozarolnicza działalność powinna osiągać niewielkie rozmiary i mieć jedynie charakter wspomagający ten dochód.

Cytowany fragment ma przełożenie również do realiów niniejszej sprawy. Dokumenty zgromadzone w toku procesu wskazują jednoznacznie, że zasadniczym sposobem zarobkowania przez odwołującą jest prowadzenie działalności rolniczej. Zatrudnienie w wymiarze 1/4 miało dla niej charakter marginalny.

Również KRUS traktował odwołującą jak rolnika i to nie tylko z uwagi na opłacanie przez nią składek na ubezpieczenie społeczne, ale również z uwagi na czynienie użytku z praw bezpośrednio związanych z podleganiem rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu.

Również ten aspekt sprawy nie został przez Sąd Okręgowy właściwie oceniony.

Sąd przyjął wprawdzie, że odwołująca poinformowała o podjęciu zatrudnienia w wymiarze 1/4 etatu, ale miało to miejsce tylko raz w 1998 roku, kiedy pozostawało bez wpływu na podleganie rolniczemu ubezpieczeniu społecznemu i nastąpiło ustnie. Sąd zaznaczył, że organ rentowy nie posiadał żadnego dokumentu na przedmiotową okoliczność.

Zauważyć należało, że uzasadnienie zaskarżonej decyzji sformułowane zostało niejednoznacznie. Organ rentowy wskazał, że wydana została ona w związku z dostarczeniem przez odwołującą dokumentów potwierdzających jej zatrudnienie. KRUS potwierdził tym samym zdaniem Sądu II instancji, że informacje takie posiadał ale nie były one udokumentowane.

W takiej sytuacji, przyjąć należało, że odwołująca nie uczyniła nic co pozostawałoby w sprzeczności z zaleceniami, zawiadomieniami i decyzjami kierowanymi do niej przez KRUS. Ten z kolei, nie dopełniając wobec odwołującej istotnego obowiązku informacyjnego pozbawił ją na mocy zaskarżonej decyzji tytułu do podlegania ubezpieczeniom społecznym jako rolnik i to na 10 lat wstecz.

Sąd Okręgowy uznał tę dotkliwą dla odwołującej sankcję za zgodną z prawem.

Raz jeszcze Sąd II instancji za zasadne uznał odwołać się do uzasadnienia wyroku SN w sprawie I UK. 117/14.

Sąd Najwyższy odwołał się w nim z kolei do orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zasady ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, zwanej także zasadą lojalności państwa względem obywateli, ściśle wiążącą się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Nie kwestionując co do zasady potrzeby weryfikacji prawomocnych decyzji rentowych, Trybunał uznawał, że nie może być tak, iż organ, po upływie kilku czy kilkunastu lat (a nawet dwudziestu), w reakcji na stwierdzone nieprawidłowości w procesie ustalania prawa do świadczeń uzyskuje "doraźny instrument" umożliwiający weryfikację warunków ubezpieczenia. "Pułapka prawna" polega na tym, że obywatel, opierając się na dokonanej przez organ władzy publicznej ocenie przesłanek nabycia prawa i działając w zaufaniu do dokonanej oceny, podejmuje istotne decyzje życiowe, a następnie - gdy okaże się, że decyzje organu były błędne - ponosi wszelkie konsekwencje tych błędów. Dzieje się tak również wtedy, gdy obywatel swym zachowaniem w żadnej mierze nie przyczynił się do sformułowania błędnych ocen, a wręcz przeciwnie - dochowując należytej staranności - podejmował działania w zaufaniu do organu i wydawanych przez niego decyzji.

Zdaniem Sądu Najwyższego, w odniesieniu do praw majątkowych szczególnego znaczenia nabiera zasada dobrej administracji, zgodnie z którą władze publiczne powinny działać z najwyższą sumiennością, zwłaszcza gdy przedmiotem jest bardzo istotne z punktu widzenia jednostki zabezpieczenie społeczne. Jeśli naruszenie prawa wystąpiło bez świadomego udziału uprawnionego, te same organy winny inaczej ocenić proporcjonalność naruszenia.

Odwołująca podnosiła w toku procesu m.in., że od 2004 do 2014 roku nieprzerwanie opłacała należne składki, pozostając w przekonaniu, że podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym rolników w pełnym wymiarze i tym samym naliczany jest jej staż pracy i okresy składkowe uprawniające do nabycia emerytury rolniczej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, błędne przekonanie odwołującej było usprawiedliwione. Mając to na uwadze oraz rozważania Sądu Najwyższego zawarte w cyt. orzeczeniach, krytycznie odnoszące się do stosowania restrykcyjnego rygoryzmu w ustalaniu ustania rolniczego tytułu podlegania ubezpieczeniom społecznym wskutek okoliczności niezawinionych przez ubezpieczonych, Sąd II instancji uznał, że zaskarżony wyrok oraz poprzedzająca go decyzja nie mogły się ostać.

Wyjaśnienia wymagała kwestia uprawnienia organu rentowego do wydania decyzji ze skutkiem ex tunc.

Sąd I instancji podkreślał, że decyzja o ustaniu podlegania ubezpieczeniom społecznym nie ma charakteru konstytutywnego, lecz deklaratoryjny i jako taka nie rodzi stanu prawnego, a tylko stwierdza jego istnienie. W przypadku bowiem obowiązku bądź prawa wynikającego wprost z ustawy (z mocy prawa), skutek prawny następuje z datą spełnienia się warunków ustalonych w tej ustawie, natomiast decyzja, jako akt konkretyzujący przedmiot i skierowana do indywidualnego adresata, ma charakter deklaratoryjny.

Objęcie odwołującej ubezpieczeniem społecznym rolników nastąpiło z mocy prawa w 1997 roku i nie zostało stwierdzone decyzją KRUS. Nie można jednak pominąć okoliczności, że odwołująca była adresatem decyzji KRUS z 22 lutego 2013 roku o objęciu ubezpieczeniem społecznym rolników, od 16 lutego 2013 roku, jej synowej - K. J. (1). Jej prawo zostało stwierdzone jako pochodna prawa do podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników przez odwołującą. Tym samym organ rentowy pośrednio potwierdził tytuł do podlegania takim ubezpieczeniom skarżącej.

Decyzje organu rentowego mogą być zmieniane lub uchylane w przypadku spełnienia stosownych przesłanek. W sprawie niniejszej przesłanki ze stosowanego odpowiednio art. 83 a ust. 1 ustawy systemowej nie zostały jednak

spełnione. Nie zostały przedłożone nowe dowody i nie ujawniono okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji z 22 lutego 2013 roku. Jak ustalono, wszelkie istotne okoliczności były organowi rentowemu znane przed wydaniem decyzji. Zatem jeżeli KRUS nie wznowił postępowania i nie stwierdził nieważności wcześniejszej decyzji, a wydał wobec odwołującej decyzję o ustaniu stosunku ubezpieczenia społecznego, to należało przyjąć, że mogło to nastąpić najwcześniej w dacie jej wydania (tak też w wyroku SN z 23 lutego 2010 roku w sprawie II UK. 187/09).

Zagadnienie to było także przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w wyroku z 11 maja 2005 roku w sprawie III UK. 28/05)

Tak jak w/w sprawie, tak i w niniejszej, wydanie decyzji nastąpiło wskutek "dostrzeżenia" przez organ rentowy wadliwości wcześniejszych decyzji. Skutki tej wadliwości nie mogą jednak obciążać odwołującej. Sąd Najwyższy wskazał bowiem na szczególny charakter decyzji wydawanych w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym, tj., że wywołują one określone skutki w sferze ubezpieczenia społecznego. Ubezpieczony formalnie pozostaje w ubezpieczeniu, opłaca składki, nabywa emerytalną ekspektatywę i korzysta ze świadczeń określonych w ustawie. W odróżnieniu od decyzji ustalających prawo do świadczeń, kiedy to rola organu rentowego sprowadza się w zasadzie do deklaratoryjnego ustalenia dotyczącego spełnienia określonych przesłanek, decyzje dotyczące objęcia określonym tytułem ubezpieczenia prowadzą do powstania gwarancyjnego stosunku prawnego, w trakcie trwania którego ubezpieczony staje się podmiotem określonych praw i obowiązków. Opłacanie składki jest przy tym swoistą ceną ubezpieczeniowej gwarancji korzystania z prawnej ochrony w razie nastąpienia określonego zdarzenia losowego. Ze względu na konieczność ochrony trwałości tego stosunku, decyzje te posiadają w omawianym zakresie prawnokształtujący charakter, co oczywiście nie wyklucza możliwości ich zmiany albo uchylecia, jeśli zostałyby spełnione odpowiednie przesłanki. Skoro zatem organ rentowy - nie skorzystawszy z instytucji wznowienia postępowania czy też stwierdzenia nieważności wydanej decyzji wydał decyzję w przedmiocie ustania stosunku ubezpieczenia społecznego, to zasadne jest przyjęcie, że mogło to nastąpić najwcześniej w dacie jej wydania, a zatem ex nunc. W tym kontekście wadliwość wcześniejszej decyzji jest doniosła jedynie dla oceny zasadności stwierdzenia ustania ubezpieczenia. Natomiast nie wpływa ona na temporalny aspekt pozostawania w społecznym ubezpieczeniu rolniczym. Znajduje to również swoje dodatkowe uzasadnienie w konieczności poszanowania ogólnej zasady pogłębiania zaufania obywateli do organów państwa, wyrażonej w art. 8 k.p.a., która miałaby w tym przypadku odpowiednie zastosowanie na podstawie art. 52 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w związku z art. 123 ustawy z 13 października 1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych.

Zaskarżona decyzja wydana została 28 lutego 2014 roku a doręczona odwołującej 7 marca 2014 roku. Odwołująca słusznie podniosła, że jej uzasadnienie dotknięte było brakami i nie pozwalało na poznanie w sposób wyczerpujący motywów jakim kierował się KRUS. Zasadnicze dla sprawy kwestie dotyczące zmiany w przepisach prawnych w 2004 roku i kwestii zatrudnienia odwołującej w ich kontekście, zostały przedstawione przez organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie z 2 kwietnia 2014 roku, doręczone odwołującej 3 czerwca 2014 roku. Wówczas jednak odwołująca nie pozostawała już w zatrudnieniu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję, stwierdzając, że nie ustało ubezpieczenie społeczne rolników w zakresie ubezpieczenia emerytalno – rentowego, wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego dla C. J. (1) od 1 lipca 2004 roku.

del. SSO Katarzyna Schönhof-Wilkans	SSA Wiesława Stachowiak	SSA Iwona Niewiadowska-Patzer
-------------------------------------	-------------------------	-------------------------------